

Апстракт

По паѓањето на еднопартиските системи во источниот блок во последната деценија на 20 век, започна процесот на транзиција кон повеќепартиски, демократски системи. Меѓу другото, ваквиот развој на настаните доведе до потреба за образование за демократија, образовна област со ограничено искуство во овие земји. Во соработка со меѓународните билатерални и мултилатерални агенции за развој, новодемократизираните земји започнаа со развој на вакви програми, најчесто потпирајќи се на искуствата од земјите со подолга демократска традиција. Меѓутоа, една деценија подоцна, анализата на остварувањата од ова поле укажува на маргинален успех, заснован пред сè на дидактички пристапи насочени кон стекнување на фактичко и постапковно знаење за функционирањето на демократските системи, а на сметка на развојот на вештините за критичко размислување, учествување и одлучување.

Овој труд има за цел да ја понуди интегралната теорија како сеопфатна аналитичка рамка низ која ќе можат подобро да се воочат гореспоменатите проблеми и која ќе им помогне на чинителите во полето на образованието за демократија при нивните напори за методичко моделирање на нивните образовни активности. Откако со нејзина помош ќе ја ситуираме постоечката литература од оваа област во интегрален контекст, ќе ја анализираме хоризонталната интеграција постоечките методички модели за образование за демократија од интегрална перспектива. Дополнително, во трудот се осврнуваме на вертикалната, еволутивна димензија на општествено-политичките системи, со цел да ја воочиме закономерноста на нивниот развој, врз основа на што ќе понудиме предвидувања за нивниот понатамошен развој.

Понатаму, во овој контекст ќе предложиме еден нов методички модел кој допрва никне во одредени општествено-економски окружувања, а кој носи со себе длабоки последици за иднината, како на образованието за демократија, така и на самите демократски процеси. Станува збор за слободниот здружен труд, еден нов самоорганизирачки облик на производно здружување, кој од своите почетоци во информатичката сфера станува широко распространет начин на производство во доменот на културата и информациите.

Во емпириското истражување спроведено во летото од 2012 година, дојдовме до следните клучни сознанија: општата хипотеза (дека образовните ефекти од областа на демократијата, како општообразовна компонента во основното и средното образование, битно се условени од соодветноста на методичкиот модел и степенот на вклученост на учениците во образовниот процес) беше само делумно потврдена, бидејќи се покажа дека, како во образовната практика, така и во реалниот живот, нема доволно можности за активно вклучување на учениците во усвојувањето и практикувањето на основните форми на демократско однесување. Првите две посебни хипотези не можеа да се проверат заради отсуство на конкретните методички модели во нашата практика, заради што не постоеа доволно податоци за објективно заклучување. Во третата посебна хипотеза делумно беше потврдено дека практикувањето на демократското однесување на учениците најделотворно се остварува со методичките модели на симулирани или достапни реални форми на активно граѓанство што испитаниците ги практикуваат преку социјалните мрежи.

Клучни зборови: образование за демократија, интегрална теорија, партиципативна демократија, слободен здружен труд, нео-марксизам.

Abstract

After the fall of former single-party systems in the Eastern bloc during the last decade of the 20th century, the process of transition to pluralistic democratic systems began. These developments led, inter alia, to a need for education for democracy, an educational area where these countries had limited, if not non-existent experiences. In cooperation with the international bilateral and multilateral development agencies, the newly democratized countries began developing such programs, usually relying on experiences from countries with mature democratic traditions. However, a decade later, an analysis of the effects from these efforts indicates a marginal success, based upon didactic methodologies, and aimed at acquiring factual and procedural knowledge about the functioning of democratic systems, at the expense of the development of critical thinking, participation and decision making skills.

The goal of this dissertation is to offer integral theory as a comprehensive analytical framework for identifying the above mentioned problems, and which will assist the actors in the field of education for democracy in their efforts to engage in developing appropriate methodological model for their educational activities. After situating our literature review in an integral context, we will analyze the horizontal integration of the existing methodological models. Additionally, we will discuss the vertical, evolutionary dimension of socio-political systems, in order to identify their developmental pattern, based upon which we will make predictions about future developments in this domain.

In this context, in the dissertation we will then propose a new methodological model which is currently taking roots in some socio-economic domains, and which implies significant consequences for the future, not only of education for democracy, but for democratic processes themselves. Namely, the commons-based peer production is a new self-organizing mode of joining productive forces, which, after its inception in the information sphere, is now spreading to other areas, such as the production of culture and information.

In the empirical research undertaken in the summer of 2012, we arrived at the following conclusions: the general hypothesis, that the educational effects from the area of the education for democracy as a general educational component in the elementary and secondary education are significantly influenced by the appropriateness of the methodological model and the degree of student involvement in the educational process was only partially confirmed, since educational practice and students' daily experiences do not provide significant opportunities for their active engagement in the fundamental forms of democratic behavior. The first two individual hypotheses could not have been verified due to the absence of the specific methodological models in our practice, which precluded objective analysis. The third individual hypothesis was partially confirmed: student democratic practices are most effectively implemented with methodological models involving simulated or readily available forms of active civic participation, exercised by the students via social networks.

Keywords: *education for democracy, integral theory, participatory democracy, commons-based peer production, neo-Marxism.*